

JAPANSKA DVÄRG- TRÄD

1884

Japanska dvärgträd
– Återutgivning av text från
1884

av Halfdan Kronström

Redaktör: Mikael Jägerbrand

ISBN 978-91-7757-065-3

Copyright © 2016 Mikael Jägerbrand / Virvelvind Förlag, Lysekil
Den här e-boken ges ut av E-boksbiblioteket Förlag (imprint)

Mer info: www.e-boksbiblioteket.se

Förord

I dag finns det miljontals bonsai-odlare i hela världen och det går till och med att köpa färdiga bonsai-träd på Ikea.

Men på 1800-talet var företeelsen helt ny.

I den här e-boken får du läsa en av de första svenska artiklarna om bonsai-träd.

Under flera hundra år vägrade Japan att släppa in västerlänningar i sitt land. Först i mitten av 1800-talet blev man mer öppna och snart kom rapporter om japansk kultur och natur.

I den här e-boken finns en spännande berättelse om de japanska dvärgträden, eller bonsai som de kallas i dag.

Författaren hyllar bonsai-konsten och är förundrad över den tid och möda som gått åt till att forma träden. Men han misslyckas också helt när han förutspår att växterna aldrig kommer att bli populära som prydnadsväxter.

Att ett bonsai-träd säljs för 2 000 kronor är kanske mycket även i dag, men för 125 år sedan var det en förmögenhet. Det motsvarade tio årslöner för en lantarbetare och skulle också räckt till nästan 2 000 liter (!) sprit.

Japanska dvärgträd

Den här texten publicerades ursprungligen år 1884 i tidskriften "Undrens värld" med rubriken "Japanska dvärgträd". Författare till texten är Halfdan Kronström (1841–1917).

Måhända finnes intet folk i världen, som i högre grad än kineser och japaneser utmärker sig för sorgfällighet i skötseln af jordbruket. Detta gäller icke allenast odlingen af sädesväxter, skidfrukter och andra matnyttiga växter utan äfven ansen af prydnadsväxterna. Thunberg säger om Japan, att »man här, undantagne de oländigaste berg, ser jor dytan öfver allt och de meste bergen samt kullar ända upp till topparne uppbrukade», och omtalar trädgårdar, inrättade mest för prydnadens skull vid hvarje hus, der man finner »både trän som prunka med vackra och stora, ofta dubbla blommor och andra så väl örter som lökväxter med synnerligen täcka blomster». Han beskriver plommon-, körsbärs-, päron-, och äpleträd, men i synnerhet blommande mandel- och persikoträd, såsom rikligen täckta med både enkla och dubbla blommor, gifvande ögat »den aldra vackraste syn» samt tillägger, att japaneserna sätta synnerligt värde på dubbla blommor och »andra vanskapligheter.»

Till sådana vanskapligheter höra också de fruktträds-dvärgar,

hvilka man både i Kina och Japan har för sed att uppdraga och som på senaste tiden börjat förekomma såsom sällsynta gäster i våra europeiska växthus. I många hus i Japan kan man få se exemplar af orangeträd, så små att de sällan äro två decimeter höga, ehuru de bära mogna frukter, knapt stora som körsbär, hvilka äro söta och smakliga.

Utmärkta som de äro i hvad vi skulle vilja kalla trädgårdsmästeriets grotteska del, taga sig japaneser och kineser de aldra besynnerligaste friheter med hänsyn till växternas naturliga lifsutveckling, i det de icke endast genom klippning frambringa dessa vidunderliga former, liknande drakar, ormar, ödlor etc., som under perukernas och stångpiskornas förkonstlade roccotid spökade i försvagade upplagor äfven i Europas trädgårdar, utan i sjelfva verket omändra och hämma växternas normala bestånd. I denna konst att frambringa verkliga missfoster i växtväg äro japaneserna mera framstående än något annat folk, och de förstå att genom ett egendomligt misshandlingssätt åstadkomma så sällsamma resultater i de för misshandlingen utsatta offrens skapnad, att dessa knapt nog kunna igenkännas vara hvade äro.

Det är numera temligen bekant huru denna misshandling tillgår. Frambringande af dvärgväxter grundar sig i sjelfva verket på en af växtfysiologiens allmännaste lagar, nemligen hämmandet af saftflödet hos de unga träden. När dvärgträden skola uppdragas från rotskott, hvilket är det vanligaste fallet, flätas hufvudstammen för det mesta i zigzagform, hvarigenom på en gång saftomloppet hindras i sin frihet och utväxandet af sidogrenar befordras på ställen, der man mest önskar deras framkomst. Men om grenarne, sålunda uppmuntrade, skulle understå sig att växa osymmetriskt, så är hela

träodlingsmödan förspild, ty hvarken kines eller japanes anser ett ensidigt dvärgträd hafva något egentligt värde. När deremot träd uppdragas ur frön, väljas alltid de frön, som äro minst och som växt på de minsta träden. Vattningen inskränkes till det minsta möjliga beloppet, och då nya grenar hålla på att utväxa, hämmas deras utveckling på mångahanda sätt; de första sidoknopparne bortskäras vanligen och man söker att med alla möjliga medel hindra framväxandet af nya skott, visande några tecken till ovanlig styrka. Tvifvelsutan väljer man också endast sådana växtslag, som villigast foga sig i den behandling, de måste undergå, och som förmå bibehålla den lifskraft under de aldra vidrigaste förhållanden. Nästan alla växtmissfoster äro förkrympta dvärgar och måste följaktligen hafva lidit brist på den föda, de tarfvat, ja ofta på lifvets oundgängligaste nödortft. Dertill kommer att deras skapnad ofta ytterligare modifieras derigenom att grenarne böjas och vridas eller flätas tillhoppa för att tvingas att antaga alla slags onaturliga och grotteska ställningar. På detta senare våldsamma sätt erhålla jemförelsevis unga växter ofta utseendet af stor åldrighet, hvaremot den enkla fördrvärgningen gifver det arma trädet en anstrykning af sjuklig sjukdom till och med när det uppnått en ganska hög ålder. Det är möjligt att Japans klimat i någon mån gynnar växternas utveckling under dessa högst ofördelaktiga förhållanden och att frambringa det af likadana vanskapligheter skulle vara förknippadt med vida större svårigheter i kallare, torrare och mera isolerade klimat. Men det kan dock icke nekas, att så väl japaneser som kineser förvärfvat sig stor skicklighet i detta slags träodling och deruti svårligen hafva någon medtäflare.

Under sina resor i Kina och Japan hade den engelske botanisten Fortum ofta tillfälle att beundra de kunskaper och den konstfärdig-

het, hvarmed trädgårdsodlingen bedrefs. Om Japan skrifver han, att salubodarne och husens nedre delar stodo öppna både framtill och baktill, så att han, då han gick på gatorna och vägarne, kunde blicka in i de vackra små trädgårdarne, och när han då såg någon bättre än vanligt, så försummade han icke att göra sitt besök derinne. Många af dessa trädgårdar voro ytterst små, knapt större än ett måttligt stort förmak; men det hela hade ändock ett behagligt och omvexlande utseende, emedan der förekommo icke blott torfbäddar, hvori funnos planterade dvärgträd, klippta i underliga former, utan äfven små sjöar, hvori guld- och silfverfiskar summo omkring. Bland de växter, han fann i dessa små plantager, voro furor, enar, azaleor, några fräknar och en mycket liten dvärgart af bambu. Under det dessa små prydliga trädgårdar med sina dvärgartade men välfödda växter för det mesta tillhörde de fattigare folkklasserna, befunno sig i de större städernas utkanter icke sällan vidsträcktare planteringar, som egdes af rikare och förnämligare folk. Icke heller hos dem saknades dvärgträd, men man såg derstädes här och der ett och annat jätteträd i sitt slag, så t. ex. på ett ställe en azalea, som höll icke mindre än tolf meter i omkrets och under sin blomningstid måste hafva varit ett underverk af praktfullhet.

Det är förnämligast på barrträden som japaneserna utöfva sin skicklighet att vanskapa, sannolikt derföre att dessa träd äro bäst i stånd att uthärda de onaturligaste misshandlingar. Den hithörande afbildningen visar längst till höger (fig. 4) en dvärgfura, *Pinus densiflora*, hvars ålder med säkerhet uppgår till hundra år. Den kruka, i hvilken trädet växer, har endast en half meters diameter och är alldeles fylld af den växande stammen. Oaktadt sin höga ålder är denna fura endast $1 \frac{1}{4}$ meter hög, och högre lär hon väl knapt blifva, ehuru

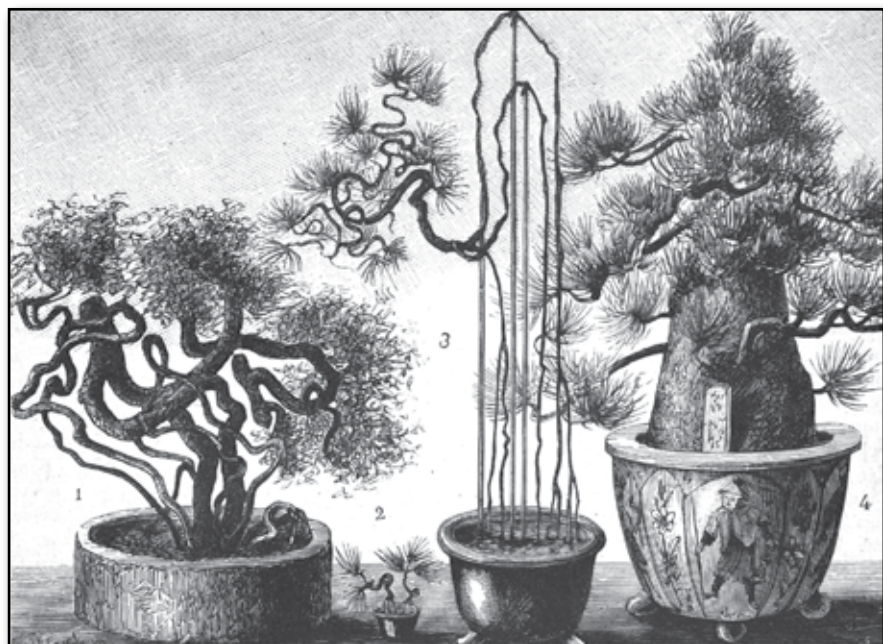
hon tyckes befinna sig vid helsa och må efter omständigheterna bra.

Ett ännu värtaligare vittnesbörd på det hos japaneserna inneboende begäret att förvrída och förvränga naturens alster är det i fig. 3 afbildade exemplaret af samma slags fura som föregående. Det förkrympta och vanställda trädets stam tyckes här upphängd midt i luften, medan de långa nakna rötterna, understödda af käppar och här och der flätade för att kunna stå i den önskade ställningen, efter många vedermödor nå jorden, derifrån de hemta den näring, utan hvilken det lilla trädet icke kan bestå i kampen för tillvaron. Det är här svårt nog att skilja mellan stam och rot samt med bestämdhet säga hvarest den ena börjar och den andra slutar. Ehuru minst fyrtio år gammalt är detta träd endast $\frac{3}{4}$ meter högt, då man medräknar de höga rötterna. Samma slags fura, vanställd och förkrympt på ett tredje sätt, återkommer äfven i fig. 1; hvaremot fig. 2 visar ett annat barrträd, *Rhynchospermum japonicum*, blott tio år gammalt, som föres visades på verldsutställningen i Paris år 1878.

Det aldra märkvärdigaste profvet på dvärgträd är måhända det af Meylan omnämnda: han såg år 1826 en liten låda, sju centimeter hög och med sju kvadratcentimeters bottenyta, i hvilken växte ett bamburör, en gran och ett plommonträd, det senare i full blomning. Alla växterna trufdes förträffligt, som det tycktes. Den lycklige ägaren till denna märkvärdighet ville sälja alltsammans för en summa, motsvarande omkring två tusen sv. kronor. Om man betänker hvilket oändligt tålmod och hvilken förunderlig konstskicklighet erfordrats för att frambringa ett dylikt mästerverk, är priset allt annat än öfverdrifvet; man begriper snarare icke, huru någonting så märkvärdigt kunnat tillverkas för en så ringa spottstyfver.

Om också odlingen af fruktträd i dvärgform torde hafva sina

fördelar och måhända bedrifvas mera för nyttans skull än för prydligheten eller för nöjets främjande, så kan man dock icke betrakta en konstutöfning, hvilken går ut på att frambringa så vanskapade växter som de här afbildade, annat än såsom en underlig nyck. Ingen lär kunna påstå, att de hafva ett så iögonfallande utseende, att de kunna tjena till dekorationer, och icke heller göra de någon annan nytta för sig; de duga på sin höjd endast att visa, huru långt menniskan kan komma, när hon sätter sig före att förderfva naturen. De visa, huru menniskan med flit och ihärdighet kan tvinga de i naturen så enformiga, men tillika så ståtliga barrträden att framsläpa sitt lif i mångskiftande skepnader, som hafva den gemensamma egenskapen att vara onaturligt ömkliga.

Japanska dvärgträd.

Viktiga ord och personer

Fortune, Robert.

[1812–1880] Skotsk botaniker och resenär. Gjorde omfattande resor i Kina i jakten på nya växter. Var den förste som upptäckte att grönt och svart te kommer från samma växt. Är mest känd som den som introducerade teplantan till Indien.

Meylan, Felix.

[1785–1831] Holländsk handelsman. Var chef på den holländska handelsbasen i Japan.

Orangeträd.

Gammalt namn för apelsinräd.

Rokoko.

Konststil som främst var rådande omkring 1715-1765.

Thunberg, Carl Peter.

[1743–1828] Svensk botaniker och lärjunge till Carl von Linné. Bodde i flera år i det stängda landet Japan genom att låtsas vara holländare. Upptäckte mer än 800 olika växtarter i Japan. Arbetade länge som lärare vid Uppsala universitet. Är en av Sveriges mest flitiga forskare med mer än 300 skrifter inom så olika äm-

nen som språk, botanik och etnografi.

Fler böcker: E-boksforlaget.se

Om du gillar e-böcker om historia så kommer du att gilla utbudet hos E-boksforlaget.se

Det här förlaget är specialiserat på utgivning av äldre texter om arkeologi, resor och biografier.

Alla titlarna går att hitta hos de flesta e-bokhandlare, i iTunes samt på många bibliotek.

Här är några exempel på titlar:

Klassiska deckare

- "Sherlock Holmes: »Gloria Scott»"
- "Sherlock Holmes: Beryllkronan"
- "Sherlock Holmes: De fem apelsinkärnorna"
- "Sherlock Holmes: De rödhårigas förening"
- "Sherlock Holmes: Den avhuggna tummen"
- "Sherlock Holmes: Den blå karbunkeln"
- "Sherlock Holmes: Den försvunna brudgummen"
- "Sherlock Holmes: Den försvunna kapplöpningshästen"
- "Sherlock Holmes: Blodbokarna."
- "Sherlock Holmes: Det spräckliga bandet."
- "Sherlock Holmes: Den grekiske tolken"

- "Sherlock Holmes: Musgraves ritual"
- "Sherlock Holmes: Det gula ansiktet"
- "Sherlock Holmes: Det hemlighetsfulla mordet vid skogssjön"
- "Sherlock Holmes: Den hemlighetsfulla patienten"
- "Sherlock Holmes: Börsmäklarens biträde"
- "Sherlock Holmes: En skandal i Böhmen"
- "Sherlock Holmes: Krymplingen"
- "Sherlock Holmes: Lorden och hans rika amerikanska brud"
- "Sherlock Holmes: Mordet i Reigate"
- "Sherlock Holmes: Tiggaren med den kluvna läppen"

Arkeologi

- "Solgudens yxa och Tors hammare"

- (1899)
- "Hällristningarnas ålder" (1869)
- "Feniciska kolonier i Skandinavien" (1875)
- "Hällristningar på Kinnekulle" (1892)
- "Forntidens perioder" (1892)
- "Hur gamla är hällristningarna?" (1869)
- "Bohusläns bygdeborgar" (1909)
- "Bohuslänska hällristningar" (1879)
- "Fynden i Troja" (1878)
- "Förbindelse mellan Skandinavien och vestra Europa före Kristi födelse" (1889)
- "Svear och götar under folkvandringstiden" (1905)
- "Husaby kyrka" (1899)
- "Hällristningarna i Järrestad" (1881)
- "Nordens fartyg från hednatiden" (1872)
- "Anmärkningar rörande figurteckningar från forntiden" (1842)
- "Grafkistor af klufna och urhålkade stockar" (1894)
- "Den svenske solguden och den svenske Tyr" (1906)
- "Skånska fornminnen" (1853)
- "Ölands fornminnen" (1874)
- "Tors hammare" (1872)
- "Våra fornminnen – vad de lära oss" (1916)
- "Sveriges fasta fornlämningar från hednatiden" (1901)
- "Förstörda fornminnen i Bohuslän år 1924"

Djur & natur

- "Svenska djur i folktron" (1898)

- "Skäggets historia" (1893)
- "Kattens kulturhistoria" (1882)
- "Djurens sömn" (1889)
- "Katten i forntida Egypten" (1889)
- "Ett dygn på månen år 1870"
- "Orkidéernas historia" (1894)
- "Blomsterspråket" (1888)
- "Sveriges hundraser" (1880)
- "Guide till biskötsel" (1885)

Kulturhistoria

- "Midvinterns solfest" (1894)
- "Julen på 1870-talet – Skildringar och illustrationer i svenska tidskrifter"
- "Om julens härkomst" (1899)
- "Julen i Skåne på 1820-talet"
- "Nyaste och tillförlitligaste Drömboken" (1918)
- "1870-talets bästa tips för frisyr och utseende"
- "Lyxens historia" (1870)
- "Gaffelns historia" (1889)
- "Kanalbyggen på planeten Mars" (1888)
- "Vårt solsystem" (1878)

Resor

- "Ett besök i Venedig år 1878"
- "Strandgatan i Visby år 1879"
- "Resa på Dalslands kanal år 1877"
- "Nyköpings slott" (1877)
- "Ett besök i Marstrand år 1882"
- "Min resa i Blekinge och Kalmar år 1854"
- "Resor med luftballong år 1873"

- "Runlejonet i Venedig" (1871)
- "En utflykt på Mälaren år 1871"
- "Skildring af Vestergötland år 1882"
- "Kalmar slotts historia" (1880)
- "Ett besök i Södertälje år 1881"
- "En färd på Donau år 1882"
- "Ringmuren i Visby" (1874)
- "Fredrikstens fästning och Karl XII" (1879)
- "Petras helgedomar" (1921)
- "Ett besök i Boxholm år 1885"
- "Skildring av Riseberga klosterruiner" (1874)
- "Borgholms slottsruin" (1878)
- "Rundtur i södra Frankrike år 1880"
- "Ett besök på Djurgården sommaren 1868"
- "Sigtunas tidiga historia" (1872)
- "Helgeandskyrkan i Visby" (1878)
- "Norrköpings historia" (1871)
- "Ett besök i Waxholm år 1870"
- "Vadstena slott" (1875)
- "Skildring av Island" (1870)
- "Besök på Gripsholms slott år 1895"
- "Ett besök i Rom år 1870"
- "Besök på Helgoland år 1874"
- "Guide till Uppsala år 1875"
- "Kyrkoruinen S:t Katarina i Visby" (1877)
- "Gripsholms slott" (1877)
- "Ett besök i Strängnäs år 1874"
- "Ett besök i Visby år 1906"
- "Bohus fästning" (1869)
- "En resa på Rhen år 1866"
- "Ett besök i Ystad år 1872"

Svensk geografi

- "Märkliga orter i Sverige" (1883)
- "Skildring av Värmland år 1882"
- "Skildring av Dalälven år 1876"
- "Skildring av Ångermanland 1882"
- "Skildring av Bohuslän år 1882"
- "Skildring av Dalsland år 1882"
- "Skildring av Närke år 1882"
- "Skildring av Öland år 1882"
- "Skildring av Stockholm år 1882"
- "Skildring av Västmanland år 1882"
- "Skildring av Härjedalen år 1882"
- "Skildring av Gästrikland år 1882"
- "Skildring av Jämtland år 1882"
- "Skildring av Göteborg år 1882"
- "Skildring av Halland år 1882"
- "Skildring av Blekinge år 1882"
- "Skildring av Gotland år 1882"
- "Skildring av Södermanland år 1882"
- "Skildring av Östergötland år 1882"

Vikinger

- "Vikingatidens Lund och Birka" (1909)
- "Jomsvikingarnas saga" (1888)
- "Fyndet av vikingaskeppet i Gokstad år 1880"
- "Hervars och Hedreks saga" (1888)
- "Carl Larssons Uppsala-tempel" (1908)
- "Sagan om Ragnar Lodbrok och hans söner" (1880)
- "Sverige och vikingafärderna västerut" (1924)